

Oświeceniowe *tutti frutti*

Maskarady — konwersacja — literatura

NR 2679

Janusz Ryba

Oświeceniowe *tutti frutti*

Maskarady — konwersacja — literatura

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2009

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent
Józef Tomasz Pokrzywniak

Publikacja będzie dostępna — po wyczerpaniu nakładu — w wersji internetowej:

Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Spis treści

Wstęp	7
-----------------	---

I

<i>Bons mots</i> wobec oświeceniowej konwersacji (i <i>vice versa</i>)	11
<i>Incognito</i> oświeconych (z księżną Izabelą Czartoryską w tle)	19
„Maskarady architektoniczne”	33
Dwory przyjmują gości. (O kulturotwórczej funkcji królewskich odwiedzin)	41
Pałace i oświeceni	57

II

Jan Potocki — „maniak” języka francuskiego	69
Ibrahim, Turek Jana Potockiego	79
Kilka uwag o Bernardzie (synu Jana) Potockim	91
Stary Trembecki	104

III

„Mały” Potocki	119
Końcowe zwroty grzecznościowe w listach z epoki oświecenia	129
Ślady „żywiu towarzysko-salonowego” w poezji Wojciecha Miera	141

Nota wydawnicza	153
Indeks osobowy	155
Summary	163
Résumé	165

Wstęp

Książka jest zbiorem 12 szkiców. Te z nich, które były publikowane już wcześniej, zostały gruntownie zmodernizowane. Część szkiców prezentowanych jest po raz pierwszy.

Zgromadzone teksty oddają zainteresowania i preferencje badawcze autora — przede wszystkim z ostatnich lat. Tematyczny zakres zaprezentowanych artykułów cechuje dość duża różnorodność — od dygresji o architekturze przez salonową konwersację po oświeceniowe dokonania literackie. Tę różnorodność oddaje zawarta w tytule formuła: *tutti frutti*, co w języku włoskim dosłownie oznacza: „wszystkie owoce”, w przenośnym zaś znaczeniu „mieszaninę” (w języku francuskim odpowiednikiem jest termin *mélanges*, w rodzimej historiografii najczęściej używa się formuły, zapożyczonej z języka łacińskiego: *miscellanea*; oczywiście, i *mélanges*, i *miscellanea* są bardziej „czcigodne” i „szacowne” niż *tutti frutti*).

Gdyby poszukać w tej różnorodności (charakteryzującej zbiór) jakiejś cechy wspólnej, można by za nią uznać, generalnie rzecz ujmując, tendencję do wyszukiwania zjawisk atrakcyjnych, osobliwych, także słabo dotąd przez badaczy rozpoznanych.

Zaprezentowane w tomie szkice podzielone zostały na trzy części. W pierwszej (uogólniając) mamy do czynienia z problematyką obyczajową. Drugiej — patronuje biografistyka. W trzeciej zaś pomieszczone zostały teksty poświęcone oświeceniowej literaturze.

Nota wydawnicza

Część szkiców zawartych w tomie nie była jeszcze dotąd nigdzie publikowana. Są to: *Kilka uwag o Bernardzie (synu Jana) Potockim; Ślady „żywołu towarzysko-salonowego” w poezji Wojciecha Miera; Ibrahim, Turek Jana Potockiego; Stary Trembecki; Pałace i oświeceni.*

Pozostałe 7 szkiców było już wcześniej publikowanych (w niniejszym tomie zostały gruntownie zmodernizowane). Oto tytuły tych szkiców oraz publikacji, w których się ukazały:

Jan Potocki — maniak francuszczyzny. W: *W stronę Francji... Z problemów literatury i kultury polskiego oświecenia.* Redakcja E.Z. Wichrowska. Warszawa 2007.

„*Incognito*” oświeconych (z księżną Izabelą w tle). W: „*Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*”. T. 20/21. Lublin 2002/2003.

„*Maskarady architektoniczne*”. W: *Literatura. Historia. Dziedzictwo. Prace ofiarowane Profesor Teresie Kostkiewiczowej.* Redakcja T. Chachulski i A. Grześkowiak-Krwawicz. Warszawa 2006.

Dwory przyjmują gości. (O kulturotwórczej funkcji królewskich odwiedzin). W: *Dwory magnackie w XVIII wieku. Rola i znaczenie kulturowe.* Redakcja T. Kostkiewiczowa i A. Roćko. Warszawa 2005.

„*Bons mots*” wobec oświeceniowej konwersacji (i „*vice versa*”). W: *Czas i konwersacja.* Redakcja M. Kita i J. Grzenia. Katowice 2006.

„*Mały*” Potocki. W: *Od oświecenia ku romantyzmowi i dalej... Autorzy — dzieła — czytelnicy.* Redakcja M. Piechota i J. Ryba. Katowice 2004.

Końcowe zwroty grzecznościowe w listach z epoki oświecenia. W: *Podłuchane. Zapisane. Wybór materiałów z II Konferencji [...] i IV Konferencji Pracowników Naukowych i Studentów Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej UŚ.* Katowice 1993.

Indeks osobowy

- Abd-El-Kader, emir arabski 98
Agoult Marie de 99
Albertrandi Jan Chrzyciel 137
Aleksander I, car rosyjski 82, 139
Aleksandrowska Elżbieta 141
Anfossi Pasquale 66
Artois Charles Philippe de Bourbon,
hrabia d', brat Ludwika XVI 61,
65
Arustowicz Krystyna 15
August II Sas, elektor saski, król pol-
ski 41, 65
August III Sas, elektor saski, król
polski 41, 105
- Bacciarelli Marcello 45, 61
Bachmińska Józefa 137
Balzac Honoré 99
Barbey d'Aureville Jules de 14
Bawer Georg, kupiec 12
Beaumarchais de (właśc. Pierre Au-
gustin Caron) 25, 34
Beckford William 62
Berent Wacław 63
Bernacki Ludwik 130, 148
Bernis François Joachim Pierre de
146
Bernoulli Johann (Johann III) 37,
59
- Bieńkowska Wiera 36
Blanchard Pierre 84
Boehn Max 13
Bohomolec Franciszek 34
Bolecki Włodzimierz 63
Borucki Marek 45–47
Boso Ernest 143
Boswell James 14–15
Bramback Ernst (pseudonim króla
Stanisława Leszczyńskiego) 22
Branicka Izabela z Poniatowskich
43–44, 55
Breton Guy 143
Brückner Aleksander 70
Brunet Louis 137, 138
Bulwer Edward George 99
Burboni, francuska dynastia 60
Bystrzonowski Wojciech 131
- Cagliostro Alessandro (właśc. Giu-
seppe Balsamo) 30
Campan Jeanne Louise Henriette
Genest, Madame, pokojówka
Marii Antoniny 24
Canale Giovanni Antonio 35
Cander Ewa 42, 58
Caraccioli Louis-Antoine 69
Cestiusz Gajusz Epulon 61
Chachulski Tomasz 153

- Chartres de, książę 61
 Chateaubriand François René de 13
 Chłędowski Kazimierz 148
 Chodowiecki Daniel 71
 Choińska Alicja 21, 146
 Choiński Krzysztof 21, 146
 Choiseul-Gouffier Octave de 93
 Chojecki Edmund 126
 Chołoniewski Stanisław 73, 84, 86–89
 Chopin Fryderyk 99
 Choudy 29
 Chrystus (Zbawiciel, Jezus) 13
 Chrzanowska-Pieńkos Jolanta 61, 64
 Chrzęszczewski Antoni 112, 114
 Ciepieńko-Zielińska Donata 94–97, 99–101
 Ciołek Gerard 43, 59, 66
 Constançon Louis 76
 Corticelli Simone 84
 Coxe William 37, 38–39
 Czacki Tadeusz 137
 Czartoryscy, ród arystokratyczny 37–38, 59, 63
 Czartoryska Izabela z Flemmingów 19, 31, 37–39, 43, 58, 66, 153
 Czartoryska Maria zob. Wirtemberska Maria
 Czartoryski Adam Jerzy 107, 108
 Czartoryski Adam Kazimierz 34, 37, 58–59, 82
 Czartoryski August 59
 Czartoryski Józef 138
 Deffand Marie du 80
 Dewitz Irena 17
 Diderot Denis 34
 Didot Firmin 71
 Doucet Roger 28, 42
 Dubois, kardynał
 Duby Georges 57
 Dufour, hrabia (pseudonim Fryderyka II) 21
 Dumałowa Ewa 90
 Dumas Alexandre (właśc. Alexandre Davy de la Pailleterie), ojciec 145
 Działyńska Justyna z Dzieduszyckich 94
 Działyńska Klaudyna zob. Potocka Klaudyna z Działyńskich 94
 Działyński Ksawery 94
 Działyński Tytus 94
 Elżbieta Krystyna, królowa pruska 131
 Elżbieta Piotrowna, caryca rosyjska 29
 Engeström Lars 66
 Esterházy, węgierski ród arystokratyczny 60
 Estko, malarz radziwiłowski 45
 Estreicher Karol 70
 Étiolles Jeanne zob. Pompadour
 Falkenstein, hrabia (pseudonim Józefa II) zob. Józef II Habsburg
 Fejtő François 23, 24, 26
 Fielding Henry 34
 Filip Orleański (Philippe d'Orléans), regent Francji 28
 Fontenelle Bernard de 12
 Friese Christian Wilhelm 48
 Fryderyk II Hohenzollern, król pruski 21–22, 42, 58, 60, 70, 127
 Fryderyk Wilhelm I Hohenzollern, król pruski 23
 Fryderyk Wilhelm II Hohenzollern, król pruski 139
 Gainsborough Thomas 80
 Garczyńska Anna Maria 130
 Gardzińska Janina 48
 Geoffrin Marie Thérèse Rodet, Madame 80

- Gieysztor Aleksander 28, 42
 Girardin René-Louis de 64–65
 Głowacka-Maksymiuk Urszula 48–49
 Goldoni Carlo 34
 Goliński Zbigniew 92, 105, 130
 Gomulicki Juliusz Wiktor 38, 40, 99
 Grabowska Maria 90
 Graff Piotr 62
 Grente Georges 80
 Grot Zdziśław 95
 Grzenia Jan 153
 Grześkowiak-Krwawicz Anna 153
 Guardi Francesco 35
 Gustaw III Waza, król szwedzki 24–27
 Guze Joanna 13, 14
- Hamerliński-Dzierożyński Andrzej 129–130
 Hen Józef 106
 Henryk Pruski, brat Fryderyka II 27, 127
 Hertz Paweł 20, 34
 Hogarth William 35
 Honour Hugh 80
 Horodyska Ewa 43, 58
 Hrabia Hagi (pseudonim Gustawa III) zob. Gustaw III Waza
 Hrabia Północy (pseudonim Wielkiego Księcia Pawła) zob. Paweł I Romanow
 Hrabina Północy (pseudonim Wielkiej Księżny Marii Fiodorowny) zob. Maria Fiodorowna
 Husarzewska 71
- Ibrahim, Turek Jana Potockiego 73, 83–90
 Iwańska-Feliksowa Maria 60
- Jabłonowscy, ród arystokratyczny 141
- Jabłonowska Anna 44
 Jabłonowska Karolina Teresa z Radziwiłłów 44
 Jabłonowski Józef Aleksander 44
 Jakimowicz Andrzej 81
 Jan III Sobieski, król polski 45, 59
 Janczak Katarzyna 143
 Jarośnińska Izabela 145
 Jasińska Anna 62
 Jastrun Mieczysław 113
 Jezierski Franciszek Salezy 35
 Józef II Habsburg, cesarz austriacki 23–24, 26–27, 41
 Jurasz Tomasz 60, 90
 Juszcak Wiesław 80
- Kaleta Roman 85, 105, 107, 132, 138
 Kander Ewa 58
 Kania Ireneusz 69
 Karpiński Franciszek 104
 Katarzyna II, caryca rosyjska 24, 41–42, 44
 Kaunitz Wenzel von, kanclerz austriacki 27
 Kieniewicz Stefan 93
 Kita Małgorzata 153
 Klimowicz Mieczysław 105, 112, 113, 130
 Książnin Franciszek Dionizy 104
 Koblański Józef 34
 Kołłątaj Hugo 63
 Kołodziej Alojzy 23
 Komza Małgorzata 149
 Konarska Barbara 94
 Konarski Michał 109, 112, 113, 115
 Kopaliński Władysław 12, 19
 Kossowska Barbara z Bielińskich 149, 150, 151
 Kossowski Roch 149
 Kostkiewiczowa Teresa 92, 105, 119, 153
 Kott Jan 105, 107, 132, 138

- Krasicki Ignacy 34–35, 104, 130, 137–139
- Kraśnińscy, ród arystokratyczny 98
- Kraśniński Zygmunt 98, 100
- Kraszewski Józef Ignacy 46–48, 89, 90
- Krawczyk Jarosław 62
- Kseniak Mieczysław 64
- Kukulski Leszek 82, 121, 127
- Kurdwanowska 48
- Kurecka Maria 13
- Laclos Pierre Choderlos de 34
- Lampi Giovanni Battista (starszy) 35
- Lanson Gustave 36
- Latreille André 28, 42
- Law John 28
- Lehndorff Ernest Ahasver Heinrich 131
- Les Jardins (pseudonim Johna Lowa) 28
- Libera Zdzisław 13
- Ligne Charles Joseph de 17, 70, 91
- Lingen, hrabia de (pseudonim Stanisława Leszczyńskiego) 23
- Liszt Franciszek 99
- Longhi Pietro 35
- Lorentz Stanisław 59, 64
- Lubomirska Elżbieta (właśc. Izabela Elżbieta) z Czartoryskich 59, 60, 64, 66, 91–92, 94
- Lubomirska Izabela zob. Lubomirska Elżbieta
- Lubomirska Julia zob. Potocka Julia z Lubomirskich
- Lubomirska Rozalia z Chodkiewiczów 149
- Lubomirska Zofia 44
- Lubomirski Jerzy 100
- Lubomirski Marcin 54
- Lubomirski Stanisław 91
- Ludorowski Lech 124
- Ludwik XV Burbon, król francuski 42, 58, 110, 146
- Ludwik XVI Burbon, król francuski 25, 42, 58
- Lussy zob. Choudy
- Łochocka Hanna 28, 42
- Łojek Jerzy 55–56, 111–112, 114
- Łubieński Tomasz 100
- Łukasik Stanisław 79
- Łukaszyk Ewa 70
- Łysiak Waldemar 30
- Łyszkiewicz Maciej 133
- Maine Anne-Louise Bénédicte de Bourbon-Condé, księżna du 12–13, 145
- Maistre Joseph de 73, 64, 86, 88
- Majewski Jerzy S. 65
- Maleszko Katarzyna 42, 58
- Malicki Jan 120
- Mandrou Robert 12, 57
- Mańkowska Bogumiła z Dąbrowskich 95
- Maria Antonina, królowa francuska 23, 25, 36–37, 58, 63, 65
- Maria Fiodorowna, caryca 27
- Marivaux Pierre 34
- Matka Teresa zob. Teresa z Kalkuty
- Maureau François 80, 91
- Meller Stefan 25, 61
- Michalec Danuta 48, 49
- Michalski Jerzy 60
- Mickiewicz Adam 98, 99
- Mier Wojciech 141–142, 145–153
- Mierzejewska Bożena 42, 58
- Mikulski Tadeusz 130
- Mique Richard, architekt 36
- Mniszchowa Urszula z Zamoyskich 44, 46
- Mniszech Michał Jerzy 44
- Modrzejewski Józef 127
- Molik Witold 93, 99, 103

- Monsieur Toutcourt (pseudonim księcia Adama Ponińskiego) 28
- Monti Antoine Félix, markiz de 22
- Montlosier François Dominique de 13
- Montmorency-Luxembourg 13
- Moreau Jean Michel (Moreau Le Jeune) 35
- Morel Jean-Marie 64
- Morski Tadeusz 72
- Motty Marceli 95, 100–101, 103
- Moureau François 80, 91
- Mozart Wolfgang Amadé 13
- Muratow Paweł 20, 34
- Napoleon I (Napoleon Bonaparte), cesarz francuski 94
- Naruszewicz Adam 104
- Nassau-Siegen Karolina z Gozdskich von 66
- Nawarecki Aleksander 120
- Necker Suzanne Curchod 80
- Niedźwiecki Leonard 99
- Niemcewicz Julian Ursyn 82, 102, 104, 121
- Nightingale Florence 95
- Norwid Cyprian Kamil 99
- Oberkirch Henriette-Louise de 25, 61
- Ochocki Jan Duklan 27–28, 45, 47, 52
- Ocieczek Renarda 120
- Oels d' (pseudonim księcia Henryka Pruskiego) 27
- Ogińska Aleksandra z Czartoryskich 43, 48–49, 52, 65
- Ogiński Michał Kazimierz 44
- Ogiński Michał Kleofas 44
- Olizar, podczaszy 27
- Olkiewicz Joanna 121
- Omilanowska Małgorzata 65
- Orieux Jean 15
- Orleanowie (Orléans), dynastia 60
- Orzelska Anna 65
- Paszyłka Małgorzata 71
- Pauszer-Klonowska Gabriela 32, 55, 64
- Paweł, wielki książę, carewicz zob. Paweł I
- Paweł I Romanow, car rosyjski 27, 106
- Perrault Gilles 21–22, 146
- Perroy Édouard 28, 42
- Petersowa Zofia 36, 58
- Piechota Marek 153
- Piechowski Jerzy 112
- Pieńkos Andrzej 61, 64
- Pikul Walentin 22, 29
- Pisarska Krystyna 24
- Pius VI (właśc. Giovanni Antonio Braschi) 26–27, 42
- Placidi Franciszek 43
- Plater (de Bröl) Kazimierz Konstanty 46
- Plater Emilia 95
- Pompadour (właśc. Jeanne Antoinette Poisson, markiza de) 42, 146
- Poniatowski Kazimierz 39
- Poniatowski Michał 43
- Poniatowski Stanisław, bratanek króla 56
- Poniński Adam, książę 27, 28
- Potoccy 93
- Potocka Anna Teresa z Ossolińskich 126
- Potocka Delfina z Komarów 98
- Potocka Irena 92, 93
- Potocka Julia 91, 149
- Potocka Józefina z Mniszchów 92
- Potocka Klaudyna z Działyńskich 94–96, 99–102
- Potocka Konstancja z Potockich, *secundo voto* Raczyńska 92–93, 97, 103

- Potocka Maria z Rzewuskich 73, 87, 92
 Potocka Róża 109
 Potocka Teresa 92–93
 Potocka Zofia, *primo voto* Wittowa 108, 109, 111, 112
 Potocki Alfred 91, 92, 94, 97
 Potocki Andrzej Bernard zob. Bernard Potocki
 Potocki Artur 91–92, 94
 Potocki Bernard 92–95, 97–103, 153
 Potocki Ignacy 72
 Potocki Jan 70–78, 82–92, 94–95, 97, 102, 107, 110, 118–128, 137–139, 153
 Potocki Leon 109–110
 Potocki Prot (Protazy) 44
 Potocki Seweryn 73, 76–77, 118
 Potocki Stanisław Szczęsny 44, 46, 55, 74, 92, 107–112, 128
 Potocki Szczęsny zob. Potocki Stanisław Szczęsny
 Przybylski Ryszard 106–108
 Przymanowska Maria 62
 Putelange, hrabia zob. Choudy
- Rabowicz Edmund 119, 141
 Raczyński Edward 93, 98, 99, 103
 Raczyński Kazimierz 93
 Radolińscy 103
 Radolińska 103
 Radziwiłł Karol zob. Radziwiłł Karol Stanisław
 Radziwiłł Karol Stanisław („Panie Kochanku”) 43, 45–47
 Radziwiłł Michał 147
 Radziwiłłowa Helena z Przędzickich 66, 147
 Reverdil Marek 137
 Reverdilowa Florentyna 137
 Rey Alain 62
 Reynolds Joshua 80
 Robert Hubert 36
- Roćko Agata 153
 Rosset François 70–74, 76, 82–83, 86–87, 89, 92, 97, 122, 139
 Rostworowski Emanuel 60, 83, 93, 94, 95
 Rottermund Andrzej 59, 64
 Rudnicka Jadwiga 137
 Rudzki Edward 46–47, 60
 Ryba Janusz 33, 92, 120–121, 124–125, 153
 Rzewuska Konstancja z Potockich 92
 Rzewuski Seweryn 92
- Sadowska Elżbieta Krystyna 25, 61
 Sainte-Beuve Charles Augustin 92
 Saint-James 61
 Salmonowicz Stanisław 58, 72
 Sampson George 62–63
 Sanguszko Janusz 44, 48
 Sanguszkowa Klementyna z Czartoryskich 126
 Saraiva José Hermano 70
 Schmeling 23
 Schulz Friedrich (Fryderyk) 55, 85
 Shakespeare William 15
 Sherlock, kapelan hrabiego Bristolu 15
 Siemieński Lucjan 108
 Sinko Zofia 62
 Słowiński Lech 93
 Snopek Jerzy 105, 107, 109, 113
 Soldaczukowa Halina 99
 Stanisław August Poniatowski, król polski 27, 35, 42–53, 55–56, 58, 79, 84, 104–107, 111, 131–133, 135–137, 140, 149
 Stanisław Leszczyński, król polski 22
 Stempkowska Honorata 54
 Stempkowski Józef 44
 Sudolski Zbigniew 98, 100
 Swedenborg Emanuel 69
 Szanter Zofia 42

- Szczapiński Józef 96
 Szekspir zob. Shakespeare William
 Szenic Stanisław 99
 Szerb Antal 24
 Szreger Efraim 59
 Szumańska-Grossowa Hanna 12
 Szuwałow Iwan 29
 Szymanowski Józef 145
 Szymanowski Piotr 128
 Szymański Adam 22
- Talleyrand-Périgord Charles Maurice de 144
 Tercier Jan Piotr 22
 Teresa z Kalkuty (właśc. Agnes Gaxhe Bojaxhiu) 95
 Thomatis Karol 43
 Thyange, markiz de, szambelan Stanisława Leszczyńskiego 22
 Tiepolo Giovanni Domenico 35
 Toksvig Signe 69
 Tomkiewicz Władysław 57
 Tornius Valerian 13
 Trembecki Stanisław 34–35, 38–39, 104–114, 132–138, 140, 153
 Triaire Dominique 70–74, 76, 82–83, 86–87, 89, 92, 97, 122, 128, 139
 Tuffrau Pierre 36
 Tyszkiewicz Wincenty 143
 Tyszkiewiczowa Konstancja z Poniatowskich 142
 Tyszkiewiczowa Maria Teresa z Poniatowskich 143
- Vauvenargues Luc de Clapiers, markiz de 9
 Verlaine Paul 144
- Vigée-Lebrun Élisabeth 17
 Voltaire (właśc. François Arouet) 14–16, 24, 34–35, 60, 67, 79, 146
- Walpole Horace 62
 Wasilewska Anna 70, 74, 83, 87, 92
 Wawrzykowska-Wierciochowa Dioniza 95
 Wayatte James 62
 Węgierski Kajetan 34, 40
 Wichrowska Elżbieta Z. 153
 Wigurski Tomasz 114
 Wirpsza Witold 113
 Wirtemberska Maria Anna z Czartoryskich (właśc. Maria Anna von Württemberg-Montbéliard) 59
 Witt Józef 111
 Wolter zob. Voltaire
 Wołoszyński Ryszard 130
- Zabłocki Franciszek 34, 104
 Zagórski Jerzy 125
 Zahorski Andrzej 59
 Zaleski Bohdan 99
 Zamoyski Adam 43–44, 58, 99
 Zamoyski Władysław 37, 98, 100
 Zarzycki Waclaw 54
 Zawadzki Józef 110, 112–113, 115
 Zawadzki Waclaw 37, 55, 59, 66, 85
 Zdrada Jerzy 94
 Zgorzelska Aleksandra 43, 58
 Zielińska Teresa 93
 Zieliński Marek Grzegorz 81
 Zweig Stefan 36

Janusz Ryba

Enlightenment *tutti frutti*
Masquerades — conversation — literature

S u m m a r y

The book constitutes the collection of 12 drafts divided into 3 parts. The articles collected in part 1 are devoted to such phenomena as conversation, various aspects of the Enlightenment culture of masquerade or culture-creative function of royal visits. Also, the 18th century palaces, from the point of view of esthetic preferences of their owners, were reflected upon (*The Enlightened and palaces*).

The second part is held under the patronage of biographistics. The majority (3) of the drafts inserted here, in a smaller or greater degree, are related with Jan Potocki, the author of the *Manuscript found in Saragossa*. The last article, on the other hand, discusses the final period in life of Stanisław Trembecki, an outstanding Polish poet those days.

Part three is composed of the drafts of a literary nature *sensu stricto*. The first draft describes Jan Potocki's inclination to use small genre forms, the next one analyses the poetics of letters by Trembecki. The whole is closed with the article on the presence of the elements of a courteous life in works by Wojciech Mier, a poet, and an important figure of the literary life in the Polish Enlightenment.

The aim of the author of the book is to show the reader the attractive ("stunning") phenomena of the Enlightenment culture, both in their Polish and European dimension.

Janusz Ryba

Tutti frutti dans le siècle des Lumières
Mascarades — conversation — littérature

R é s u m é

Le livre est un recueil de 12 esquisses divisés en trois parties. Les articles groupés dans la première partie concernent des phénomènes comme la conversation, des aspects différents de la culture de mascarade, typique pour le siècle des Lumières, ou la fonction culturelle des visites royales. Egalement des palaces du XVIIIe siècle sont devenus l'objet de la réflexion du point de vue des goûts esthétiques de leurs propriétaires (*Les gens des Lumières et les palaces*).

La deuxième partie est sous le signe de la biographie. La plupart (3) d'esquisses sont consacrés, dans des mesures différentes, au personnage de Jan Potocki, auteur du *Manuscrit trouvé à Saragosse*. L'article qui clôt cette section présente le déclin de la vie de Stanisław Trembecki, un poète éminent de cette époque.

La troisième partie apporte des esquissés strictement concentrés sur les problèmes des sciences de la littérature. Le premier texte aborde un penchant de Jan Potocki à se servir de formes littéraires menues ; le seconde analyse la poétique des lettres de Trembecki. La section est complétée par l'article sur la présence des éléments de la vie des salons mondains dans la production littéraire de Wojciech Mier, un poète et un personnage important du cercle littéraire du siècle des Lumières en Pologne.

L'intention de l'auteur de ce livre était de présenter au lecteur des phénomènes attractifs (« captivants ») de la culture des Lumières — dans une perspective non uniquement polonaise mais aussi européenne.

Na okładce kolaż inspirowany pracami
Jeana Antoine'a Watteau i Jeana-Honoré Fragonarda

Redaktor Małgorzata Poglódek

Projektant okładki i stron działowych Paulina Tomaszewska-Cieplý

Redaktor techniczny Barbara Arenhövel

Korektor Agnieszka Plutecka

Copyright © 2009 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1851-6

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 10,5. Ark. wyd. 8,0. Przekazano
do łamania w grudniu 2008 r. Podpisano do druku
w marcu 2009 r. Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 13 zł

Łamanie: STUDIO NOA ■ Ireneusz Olsza
ul. Emerytalna 17c/48, 40-729 Katowice
Druk i oprawa: P.P.H.U. TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław